

جلوه‌های رویکرد حمایتی نسبت به بزهدیدگان عادی در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲

محمدعلی حاجی ده‌آبادی^۱، مهشید یوشی^{۲*}

۱- استادیار گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشگاه قم

۲- کارشناس ارشد حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشگاه قم، (نویسنده مسؤول)

(mahshid.youshi@gmail.com)

چکیده

انطباق آموزه‌های بزهدیده‌شناختی با قوانین کیفری ایران و نقد و بررسی آن به رشد و نبوغ هرچه بیشتر این دسته از قوانین و کاربست یافته‌های جرم‌شناختی نسبت به اشخاص دخیل در پدیده‌ی مجرمانه می‌گردد. در این میان بزهدیده‌شناسی حمایتی در صدد حمایت آن دسته از بزهدیدگانی است که نه تنها در ایجاد جرم تأثیری نداشتند بلکه آسیب‌ها و صدمات بعضاً جبران‌ناپذیری را متحمل گشته‌اند. قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ با پذیرش مبانی جرم‌شناختی و ایجاد نهادهای جدید و همسو با هدف حبس‌زدایی هم به حمایت از بزهدیده و هم حمایت از بزهدکار و به تعبیری پیشگیری از بزهدیدگی و بزهدکاری‌های بعدی پرداخته است. در این راستا با در نظر داشتن گروه‌های مختلف آسیب‌پذیر نسبت به قانون قبل، مهم‌ترین جلوه‌های بزهدیده‌شناسی حمایتی را اتخاذ نموده که می‌توان در موارد «گسترش قلمرو صلاحیت شخصی بر مبنای تابعیت بزهدیده، حمایت از حقوق بزهدیده در اعطای تخفیف و کاربست آن در نهادهای جایگزین حبس، حمایت از بزهدیدگان عدالت کیفری، مسؤول‌پذیر ساختن بزهدکار در رفع خسارات و آسیب‌های بزهدیده» برشمرد. در این میان محدودیت در حمایت از بزهدیدگان در نهادهای مرور زمان، توبه و کاستی‌هایی در خصوص گذشت بزهدیده از بزهدکار و میزان مجازات وی وجود دارد که در ادامه بررسی می‌گردد.

واژگان کلیدی: بزهدیده، بزهدیده‌شناسی حمایتی، قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، نوآوری‌های تقنینی.

۱- مقدمه

از جمله رویکردها و شاخصه‌های مهم در نقد و بررسی قوانین جزایی نگرش آن از منظر بزهدیده‌شناختی و تطبیق آن با آموزه‌ها و یافته‌های این مکتب است که خود بیانگر تأثیر دانش جرم‌شناسی بر حقوق کیفری می‌باشد. بزهدیده‌شناسی از جمله شاخه‌های نوپدید جرم‌شناسی است که با کاربست یافته‌های الگوی عدالت ترمیمی، سهم و نقش بزهدیده در تکوین پدیده‌ی جنایی، چرایی بزهدیدگی و در نهایت راهکارهای مواجهه‌ی مؤثر با بزهدیدگی (Tierney, 2006: 302) را مورد تحلیل قرار می‌دهد. در این راستا با تقسیم‌بندی بزهدیده‌شناسی به دو دسته‌ی بزهدیده‌شناسی علمی و بزهدیده‌شناسی حمایتی، نقش و سهم بزهدیده و به بیانی تقصیر او در ایجاد یا استمرار بزهدیدگی (رویکرد علمی) و یا بی‌گناهی و حمایت از وی (رویکرد حمایتی) تبیین می‌گردد.

در اصول و اولویت‌های برنامه‌ریزی عدالت ترمیمی (اداره‌ی کنترل مواد مخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل متحد، ۱۳۸۴: ۹۲؛ غلامی، ۱۳۹۱: ۱۰-۹) قالب حمایتی ویژه‌ای برای بزهدیده عنوان شده که در چهار دسته می‌گنجد: